

Lekcja V

Teksty kultury z *

„Lalka”

Bolesław Prus

Wpływ epoki **POZYTYWIZMU** na powieść

- Zainteresowanie rozwojem nauki, wynalazczością, rozwojem cywilizacji (scjentyzm);
- Zagadnienie pracy organicznej, pracy u podstaw, pracy społecznej i przedsiębiorczości (organicyzm);
- Społeczny problem asymilacji mniejszości narodowych;
- Emancypacja kobiet;

LALKA DAJE W WIĘKSZOŚCI NEGATYWNĄ ODPOWIEDŹ NA ENTUZJAZM POZYTYWISTÓW

Wpływ epoki ROMANTYZMU na powieść

- Klęska powstania styczniowego problemem społecznym, ekonomicznym oraz psychologicznym;
- Legendarne postawy bojowników za wolność zapomniane lub ośmieszone;
- Romantyczny obraz miłości przyczyną rozczarowań w świecie postępu.

ROMANTYZM JEST ODRZUCONĄ EPOKĄ, ALE WCIAŻ OBECNĄ W ŻYCIU I MYŚLENIU BOHATERÓW

Autor

Bolesław Prus (Aleksander Głowacki)

Dziennikarz, powieściopisarz i działacz społeczny. W „Ialce” zobrazował swoje przeżycia:

- Niemożliwość podjęcia pracy jako matematyk (brak wsparcia dla nauki, represje po powstaniu);
- Jako uczestnik powstania styczniowego mógł przedstawić krytyczną jego ocenę i ukazać rzeczywisty wpływ na sytuację ludzi;
- Akcję umieścił w miejscu, które było jego domem – w Warszawie.

Geneza

1890 – wydanie „Lalki”

Tytuł może mieć znaczenie symboliczne (związek z procesem o lalkę, który stał się inspiracją wg Prusa do napisania powieści), związane z bohaterami.

Czas akcji: 1878 -79r. Tło historyczne: wojny napoleońskie, powstanie listopadowe, Wiosna Ludów, powstanie styczniowe.

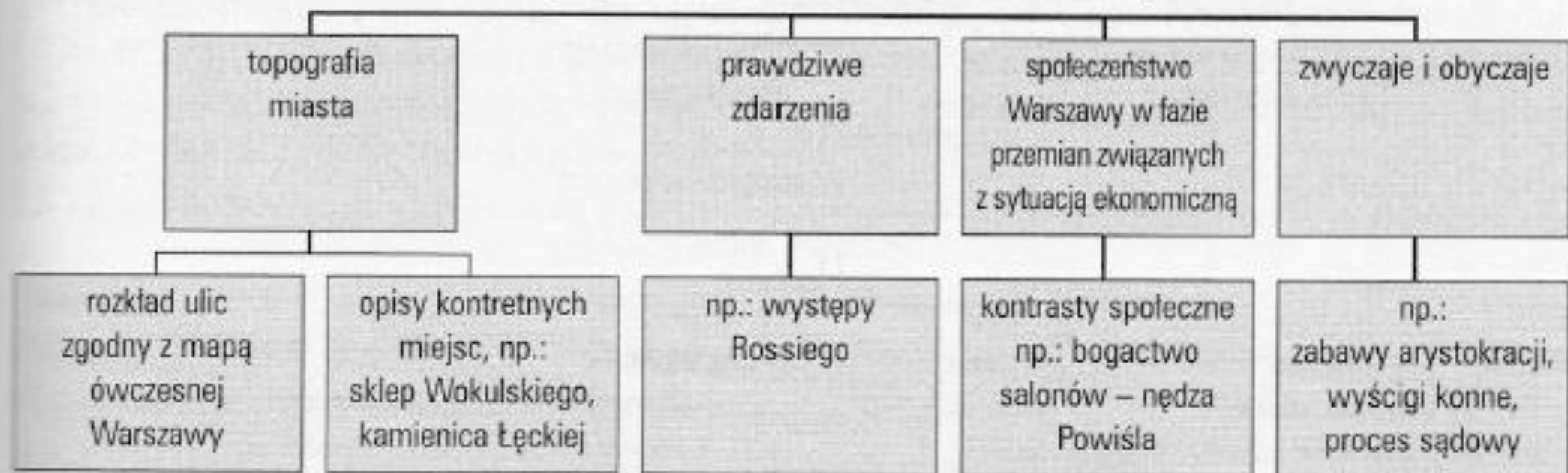
Miejsce akcji: Warszawa. Pobocznymi miejscami są: Zastawek, Paryż.

Narracja: trzecioosobowa obiektywna oraz pierwszoosobowa pamiętnikarska (Ignacy Rzecki, pamiętnik starego subiekta).

Warszawa w *Lalce*

1. Ukazane historyczne miejsca Warszawy (Krakowskie Przedmieście, Podwale, Łazienki, Powiśle).
2. Pierwszy raz pokazane środowisko jest tak bardzo zróżnicowane pod względem pochodzenia, zamożności, obyczajów, historii.
3. Największe skupienie fabuły dookoła środowiska kupiectwa i arystokracji warszawskiej.

Realia warszawskie w *Lalce*

Gatunek

Powieść realistyczna

1. Prawdopodobieństwo wydarzeń, typowość postaci.
2. Styl narracji zmierza ku językowi potocznemu – uprawdopodabnia wypowiedzi bohaterów.
3. Zastosowany dwugłos narracyjny.
4. Otwarta kompozycja, choć zachowana konsekwencja wydarzeń.
5. Technika nawarstwiania i nawrotów - przedstawianie tych samych wydarzeń i postaci z różnych perspektyw.
6. Sceny symboliczno-wizyjne.

Charakterystyka społeczeństwa - arystokracja

Grupa ta przedstawiona jest w sposób negatywny. Wyjątkiem jest prezesowa Zastawska (pozytywistka) i Julian Ochocki.

1. Życie ponad stan – przez swoją rozrzutność stracili majątki i zaciągają długi, nie zmniejszając potrzeb i wydatków.
2. Pogarda dla pracy i ludzi pracujących.
3. Wywyższanie się i ocena innych ze względu na pochodzenie.
4. Zachwiana moralność – małżeństwa dla zysku, utrzymankowie.

Charakterystyka społeczeństwa - mieszczaństwo

- M. pochodzenia niemieckiego należy do przeszłości – kupiectwo oparte na tradycji rodzinnej umiera. Wraz z nim odchodzą w niepamięć cechy: oszczędność, rzetelność, profesjonalizm, pracowitość, życzliwość.
- M. pochodzenia polskiego to nie tylko kupcy, ale także inteligencja (studenci, dziennikarze, adwokaci, lekarze). Znaczącą grupą są subiekci – przedstawiani jako niesolidni, spóźniający się, łamiący etykę sprzedawcy.
- M. pochodzenia żydowskiego dzieli się na zasymilowanych i ortodoksyjnych. Obie grupy spotykają się z nasilającym się odrzuceniem.

Charakterystyka społeczeństwa - mieszczaństwo

M. Z Powiśla żyją w skrajnej nędzy i zepsuciu. Są bezrobotni i bez perspektyw. Kobiety zajmują się prostytutką. Strata narzędzi do pracy często oznacza śmierć.

Arystokracja	Szlachta	Mieszczaństwo			Lud
		niemieckie	polskie	żydowskie	
Izabela Łęcka, Tomasz Łęcki, baronostwo Krzyszowscy, księżę, Julian Ochocki, Kazimierz Starski, Kazimiera Wąsowska, prezesowa Zasławska	Wirski, ojciec Wokulskiego, Stanisław Wokulski	Minclowie, Katz	Ignacy Rzecki, subiekci: Mraczewski, Klejn, pani Misiewiczowa, advokat	Henryk Szlangbaum, Michał Szuman, lichwiarze	Marianna, Wysoccy, Węgiełek, mieszkańcy Powiśla

Stanisław Wokulski

1. Jego ojciec stracił majątek i nie mógł się z tym pogodzić. W młodości pracował w winiarni Hopfera i chciał studiować, edukację tę przerwał wybuch powstania styczniowego, w którym wziął udział i został skazany na zsyłkę. Po powrocie pracował w sklepie Mincla i ożenił się z wdową po nim, Małgorzatą. Gdy zmarła, Wokulski przez przypadek zakochał się w Izabeli Łęckiej i postanowił w celu zdobycia jej zgromadzić majątek.
2. Po powrocie z wielkim majątkiem Wokulski podejmuje się rozwoju działalności handlowej, nawiązaniu stosunków z Suzinem, stworzenia spółki do handlu ze wschodem. Jednocześnie wspomaga Tomasza Łęckiego, prowadzi życie arystokraty, starając się zdobyć Izabelę. Gdy zorientował się, jaki jest stosunek Izabeli do niego, zerwał zaręczyny i znikł.

Stanisław Wokulski

Bohater	Opinia o Wokulskim
Ignacy Rzecki	Nazywa go „Kochanym Stachem”, jest prawdziwym przyjacielem Wokulskiego, troszczy się o niego, martwi, zawsze staje po jego stronie, podziwia go, choć nie zawsze akceptuje jego decyzje. Niemal go wielbi.
Julian Ochocki	Szanuje go, Wokulski docenia jego dorobek naukowy, jest dla niego wzorem. Są przyjaciółmi.
prezesowa Zaslawska	Ceni go, uważa, że w uczciwy sposób dorobił się majątku, że jest człowiekiem energicznym, przedsiębiorczym, pracowitym, mądrym, trzeźwo patrzącym na świat.
Izabela Łęcka	Nie zauważa jego zalet, koncentruje się na pochodzeniu, pogardza osobami z niższych stanów, więc także Wokulskim. Podkreśla to, że jest kupcem, że ma nieodpowiednie maniery i czerwone ręce.
Kazimierz Starski	Pogardza Wokulskim, nie docenia go, uważa, że jest nudny, skąpy, że można go wykorzystywać i działać za jego plecami.

Idealiści – Ignacy Rzecki

1. Kieruje się w życiu sercem - emocjami, uczuciami.
2. Skrycie zakochany w Stawskiej, nie próbuje się o nią starać, chce jej towarzystwem uszczęśliwić przyjaciela.
3. Osamotniony – ludzie odsuwają się od niego, gdyż nie rozumie współczesnych mu czasów i sięga myślami do przeszłości, bezkrytycznie czci Napoleona.
4. Patriotą - walczył w Wiośnie Ludów, wierzy w powrót powstań i walkę zbrojną.

Idealiści – Stanisław Wokulski

1. Kieruje się w życiu sercem: nieszczęśliwie zakochany w Izabeli, podejmuje nagłe decyzje pod wpływem rozczarowań, próbuje popełnić samobójstwo.
2. Osamotniony – nie znajduje miejsca ani wśród kupców, ani arystokratów, nie chce towarzystwa ludzi.
3. Patriotą – brał udział w powstaniu styczniowym, był zesłany na Syberię.
4. Tragizm – ma ciągłe poczucie sprzeniewierzenia się samemu sobie.
5. Całe życie poświęca się pracy, tworzy miejsce pracy dla innych, wspomaga ubogich.
6. Szczególne znaczenie przypisuje nauce – pracuje nad swoim wynalazkiem, nawiązuje kontakty z rosyjskimi naukowcami, wspomaga badania Ochockiego i Geista.
7. Realizuje hasła pozytywistyczne: wspomaga pojedynczym jednostkom zyskać zajęcie, pomaga im wyjść z biedy o własnych siłach, nawiązuje współpracę pomiędzy arystokracją i mieszczaństwem, pomaga usamodzielnic się pani Stawskiej.

Idealiści – Julian Ochocki

1. Całe życie poświęca wynalezieniu maszyny latającej.
2. Wierzy w społeczny wymiar ewolucjonizmu, przekładający się na rozwój duchowy i intelektualny ludzi.
3. Jest przekonany, że jego wynalazek będzie służył społeczeństwu.

Motywy i wątki w „Lalce”

Miasto, Warszawa, społeczeństwo XIX w., mieszczenie, kupcy, studenci, arystokracja;

Miłość, małżeństwo, romans, mezalians;

Samobójstwo, śmierć, wojna, nieszczęście, powstanie, romantyzm;

Pozytywizm, praca, sklep, bezrobocie, idealizm;

Problemy, rozdarcie wewnętrzne, rozpacz, nuda, zwątpienie;

Materializm, kapitalizm, pieniądze;

Dzieci, ojcowie, matki, rodzina, rozbita rodzina.

Nawiązania do innych tekstów kultury:

„Lalka” była dwukrotnie sfilmowana.

„Wielki Gatsby”

„Don Kichot”

„Dziady IV”

„Dama kameliowa”

„Miłość Swanna”